

co podatkov za prihodnje raziskovalce z obeh strani Čabranke.

Zadnje poglavje v knjigi je avtor namenil tragičnemu dogajanju med drugo svetovno vojno, ko je območje pod italijanskim fašizmom, skupaj s sosednjo osilniško občino na slovenski strani, utrpelo tolikšne človeške in materialne izgube, da si nikoli več ni povsem opomoglo. V taborišča je bilo samo s čabranskega območja odgnanih skoraj štiri tisoč ljudi – polovica od uradnega števila prebivalstva. Polovica internirancev se ni nikoli vrnila, požganih je bilo 60 naselij, le deset jih je konec vojne doživelo vsaj delno nepožganih ...

Slavko Malnar je s pisanjem zgodovine o krajih, od koder izhaja tudi sam, opravil veliko delo. Kljub domnevemu pomanjkanju virov mu je uspelo – prvič v tolikšnem obsegu – obdelati množico v

slovenskih in hrvaških arhivih in knjižnicah dostopnega gradiva in tako popraviti krivico, ki jo je tudi v strokovni literaturi s posploševanjem njegove zgodovine doživljalo čabransko območje. Avtor v knjigi navaja dolg spisek uporabljene literature in virov, ki jih tudi zaradi dobrega poznavanja življenja v teh krajih v besedilu smiselno uporablja, komentira in nadgrajuje.

Obširno delo je do sedaj najzahtevnejši in vse pohvale vreden projekt male čabranske podružnice Matice hrvatske z urednikom Ivico Janešem. Za knjigo je avtor 20. marca 2008 prejel tudi najvišje literarno priznanje, ki ga *Novi list* in *Goranski Novi list* podeljujeta za dela o Gorskem Kotarju – nagrado Gorančica 2007. Posebna vrednost knjige je z etnološkega vidika poleg opisa zgodovinskega dogajanja, gospodarskih dejavnosti

in načinov preživljanja prebivalstva tudi obsežno slikovno gradivo, od starih dokumentov do fotografij naselij in njihovih prebivalcev. Najstarejša fotografija je iz sedemdesetih let 19. stoletja.

Vsekakor dragocen prispevek avtorja k poznavanju tega v marsikateri glavi malce oddaljenega, v resnici pa domačega in zanimivega območja – dežele »Pitra Kljepca«, ki je trenutno prvič v znani zgodovini resnično razdeljeno – s shengensko mejo. Osebno upam, da bo knjiga pripomogla k temu, da se obravnavano ozemlje s svojimi posebnostmi v prihodnje večkrat pojavi kot predmet etnoloških, jezikoslovnih ali drugih znanstvenih raziskav. Pri tem imajo strokovnjaki s slovenske strani precej prednosti pred hrvaškimi kolegi, saj domače narečje zaradi njegovega porekla dosti lažje razumejo.

NINA VODOPIVEC: Labirinti postsocializma: Socialni spomin tekstilnih delavk in delavcev

ISH publikacije (Zbirka Documenta; 16), Ljubljana 2007, 224 str.

V knjižni zbirki Documenta, ki jo izdaja Fakulteta za podiplomski študij ISH, je leta 2007 izšla knjiga etnologinje in

kulturne antropologinje Nine Vodopivec *Labirinti postsocializma: Socialni spomin tekstilnih delavk in delavcev*. V njej avtorica raziskuje delavke in delavce slovenske tekstilne industrije v obdobju po letu 1991. Osredotočila se je zlasti na raziskovanje njihovega socialnega spomina: njen namen je bil ugotoviti, kakšne pomene tekstilni delavci pripisujejo socialistični preteklosti, kako se pomeni oblikujejo v sodobnosti in kako zgodbe o preteklosti povezujejo ljudi in ustvarjajo ideje o skupnem spominu. Prelomne politične in družbene okoliščine so ji pri tem predstavljale nekakšen kontekstualni okvir, v katerega so postavljeni posamezniki, s katerimi se je ukvarjala, in v katerem so se oblikovali njihovi spomini. V ta namen je intervjuvala tako tekstilne delavce kot nekdanje direktorje in nove menedžerje, upokojene in še aktivne delavce v tekstilni industriji, njihove družinske člane in ljudi, ki so živeli ob njih. Glavnino terenskega dela je opravila v

Litiji, zlasti med zaposlenimi v litijski predilnici.

Odločitev avtorice, da med litijske tekstilne delavce ne bo prihajala kot »zvzvišena« ljubljanska raziskovalka, ampak tako rekoč kot njihova sodelavka, me je močno prevzela. Presodila je, da se bo v tematiko dovolj globoko lahko potopila le, če se bo nekako pomešala mednje, jih opazovala, poslušala, sledila njihovi verbalni in neverbalni govorici, se učila njihovih veščin in ob tem pronicljivo brskala po njihovih spominih in razvozlavala mehanizme, ki jih sprožajo, in situacije, ki jih opredeljujejo. V ta namen se je začasno zaposlila v Predilnici Litija in z delavci nekaj mesecev skupaj preživljala osemurne delavnike. Del terenskega dela je opravila tudi med delavci MTT-ja, Laboda iz Idrije, Laboda iz Novega mesta, Vir-a in Motvoza iz Grosupljega.

Rezultat njenih raziskav je besedilo, v katerem si sledijo poglavja Reprezentiranje tekstilne industrije v socializmu in

* Dr. Jerneja Ferlež, univ. dipl. etnol. in bibl., bibliotekarka, Univerzitetna knjižnica Maribor, 2000 Maribor, Gospejina 10. E-naslov: jerneja.hederih@uni-mb.si

postsocializmu, Ženska industrija, Tovarniški prostor: primer Predilnice Litija, Tovarniško delo: spreminjanje pomenov industrijskega dela, Razmejevanje in socialni spomin in Dileme pri obravnavi socialnega spomina. Skozi celotno besedilo avtorica spretno prepleta terenske izsledke, številna teoretična izhodišča in zlasti lastne zdaj bolj zdaj manj kritične odzive nanje. Knjiga je zanimivo branje predvsem zato, ker bralca ne seznanja le s tematiko in z izsledki raziskovalke, ampak ga posledično sili v nadgrajevanje z lastnimi razmisleki, pomisleki in odzivi. Ključna se mi zdi trditev Vodopivčeve, da sta tako socialni spomin kot identiteta vedno spreminjajoči se, nikakor statični kategoriji. Ugotavlja tudi, da je za način oblikovanja spomina tekstilnih delavcev na njihovo »tekstilno preteklost« ključen prelom s socializmom in spremenjene družbene in življenjske razmere ter da se njihov socialni spomin oblikuje prav v razmerju do omenjenih sprememb. Spomin delavcev je zdaj torej tak, kakršen je, ker je prepojen s spremenjenim stanjem po prelomnih dogodkih. Logičen sklep je, da spomin vsaj tako pomemb-

no kot preteklost opredeljuje sedanost in zlasti – razmerje med njima. Ob tem se mi je samo od sebe porodilo vprašanje, kakšen bi bil socialni spomin istih ljudi, če prelomnih dogodkov ne bi bilo, oziroma, če bi bila sedanost drugačna. Zagotovo drugačen, ob povsem enaki preteklosti. Vprašanje je tudi, kakšen je splošni socialni spomin, kadar življenje teče relativno kontinuirano in brez večjih prelomnic, nasprotje med prej in zdaj pa je manj izrazito. Na to vprašanje v kontekstu tokratne tematike seveda ne moremo odgovoriti, ker odgovora preprosto ni. Zanimivo pa bi bilo nanj odgovoriti v kakem drugem kontekstu in postavljeno tezo preveriti v drugačnih okoliščinah. Pomembna je tudi avtoričina odločitev, da je večinski del opazovanja z udeležbo in glavnino intervjujev opravila v še vedno obratujoči Predilnici Litija. Njeno iskanje opredeljenosti spomina s prelomom, ki čas deli na prej in zdaj, na stare in spremenjene okoliščine dela, pa tudi na razmejevanje med zunaj in znotraj, se tako zdi še bolj prepričljivo. Pripovedi informatorjev pa po avtoričinih besedah vendarle kažejo, da odnos ljudi do pre-

teklosti le ni popolnoma prelomen in da preteklosti preprosto ni mogoče misliti brez sedanosti. Zanimivi sta tudi ugotovitvi, da socialni spomin oblikujeta tako verbalna kot neverbalna komunikacija ter da je spomin pripovedovalca spremenljiv glede na položaje in relacije, v katere vstopa.

V besedilu, ki analizira socialni spomin tekstilnih delavcev, so za bralca zanimivi tudi opisi dela in socialnih odnosov v predilnici, citati pripovedi informatorjev, deli besedila, ki govorijo o spremenjeni vlogi vodilnih delavcev, tekstilni industriji kot o lahki oziroma ženski industriji, simbolni vlogi tovarniškega dimnika, tovarni kot simbolnem in materialnem prostoru in podobi tekstilne delavke skozi medije predsocijalističnih, socialističnih in postsocijalističnih časov.

Mene kot bralko pa je posebej pritegnilo poglavje, kjer avtorica piše o tem, kako tovarniški prostor determinira horizont življenja posameznika in kako se zaradi dela v skupnem prostoru med *majstrom* in njegovo izmeno ustvari povezanost, v odnosu do prostorsko ločenih pisarniških delavcev pa prihaja do razmejevanja.

BORUT JUVANEC: Kozolec; Založba I2 in Univerza v Ljubljani, Ljubljana 2007; 116 str.

Slovenci svojo nacionalno identiteto že od nekdaj radi povezujemo s simboli, kot so »očak« Triglav ali »podoba raja« in Bled, in z drugimi naravnimi danostmi, kot sta človeška ribica in konec koncev tudi lipicanec, ki so ga na naših tleh začeli vzgajati tuji dinasti. Za dejstvo, da jih imamo, si torej ne moremo pripisovati posebnih zaslug, čeprav se z njimi postavljamo. Kako skrbimo zanje, zlasti za lipicance, ki se jih čedalje bolj polašča in jim odmerja otepe sena politika, skrita za ljubeznijo do golfa, pa je sploh drugo vprašanje.

Na drugem koncu iste palice pa bi lahko naštel marsikaj, kar je predvsem ali v celoti samo naše, plod ustvarjalne iznajdljivosti naših znanih in še večkrat anonimnih prednikov, pa se teh izdelkov po-

navadi niti ne spomnimo, kaj šele da bi jih, na primer, ponosno vtisnili na svoje kovance. Ali zato, ker so jih večidel »iznašli« in izpopolnili neuki kmečki ljudje in so zato premalo imenitni? Ali zato, ker zaradi vsakovrstnih tehnologij izgubljajo svojo nekdanjo, za kmečko gospodarstvo pomembno funkcijo in s tem uporabno vrednost?

V mislih imam izjemno bogastvo panjskih čelnic, čupe severnojadranskih ribičev, klopotce, ki so razširjeni zlasti na Štajerskem – na avstrijski strani le vzdolž meje, pa še tam s slovenskim imenom Klapotetz (v središču Gradca nosi takšno ime tudi prikupen gostinski lokal), in seveda kozolce v najrazličnejših variacijah.

O teh sijajnih, domiselnost in iznajdlji-

* Iztok Ilich, urednik pri DZS, publicist in prevajalec, 1000 Ljubljana, Trebinska 11. E-naslov: iztok.ilich@dzs.si